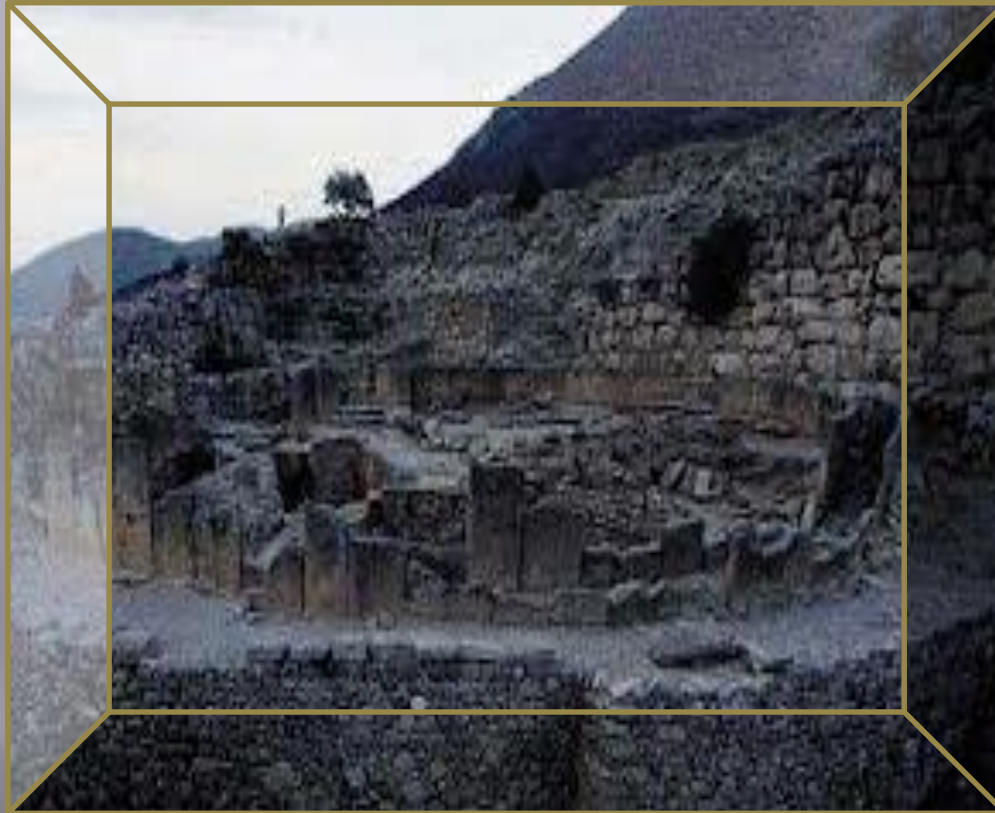

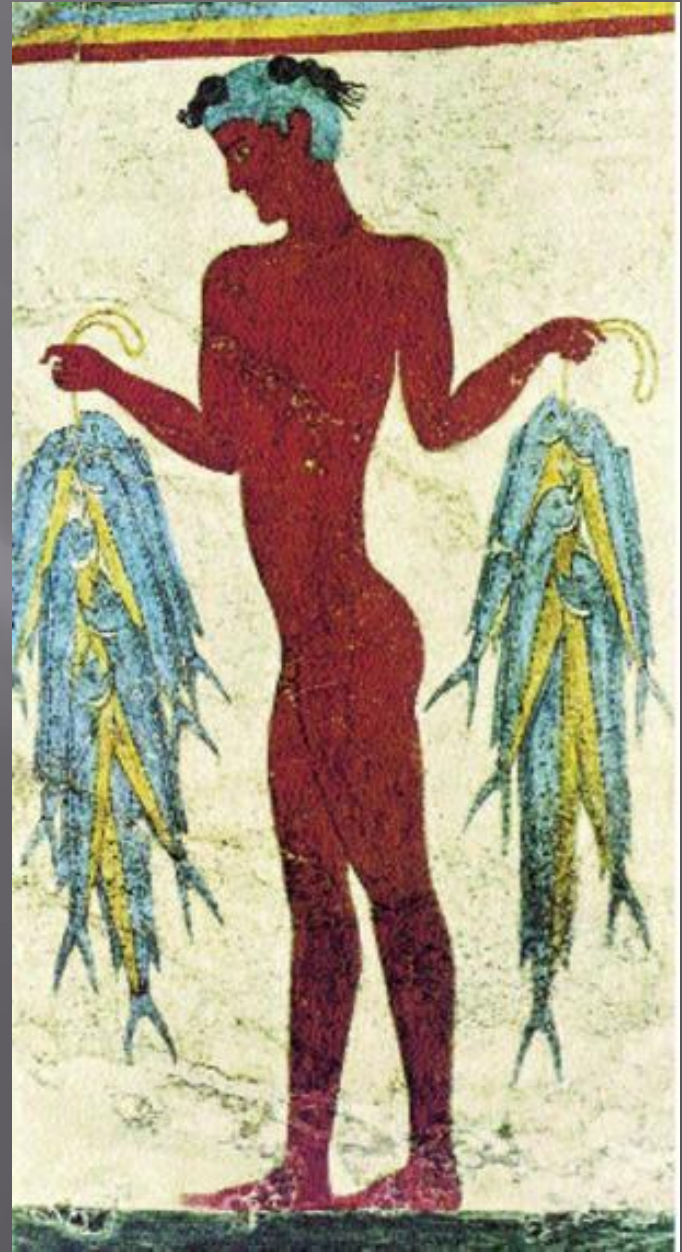
ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Μελίνα Νάκα
Σχολή Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος
Α΄ Γυμνασίου
Τμήμα Α΄ 1

Λίγα λόγια...

Με τον όρο **Μυκηναϊκός Πολιτισμός** χαρακτηρίζεται από τους αρχαιολόγους ο προϊστορικός πολιτισμός της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, που αναπτύχθηκε την περίοδο 1600-1100 π.Χ. κυρίως στην κεντρική και νότια ηπειρωτική Ελλάδα. Το επίθετο «μυκηναϊκός» προέρχεται από την πρώτη αρχαιολογική θέση στην οποία εντοπίστηκε, τις Μυκήνες, που αποτελούν και ένα από τα σημαντικότερα κέντρα του. Κατά την περίοδο ακμής του εξαπλώθηκε και στην Κρήτη, στα νησιά του Αιγαίου και στην Ανατολική Μεσόγειο. Ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός ταυτίζεται με την τελευταία περίοδο του Ελλαδικού πολιτισμού, τον Υστεροελλαδικό Πολιτισμό. Ταξινομείται παραδοσιακά ως προϊστορικός, καθώς οι γνώσεις μας για αυτόν βασίζονται μέχρι σήμερα κυρίως σε αρχαιολογικά ευρήματα.

Γεωγραφία

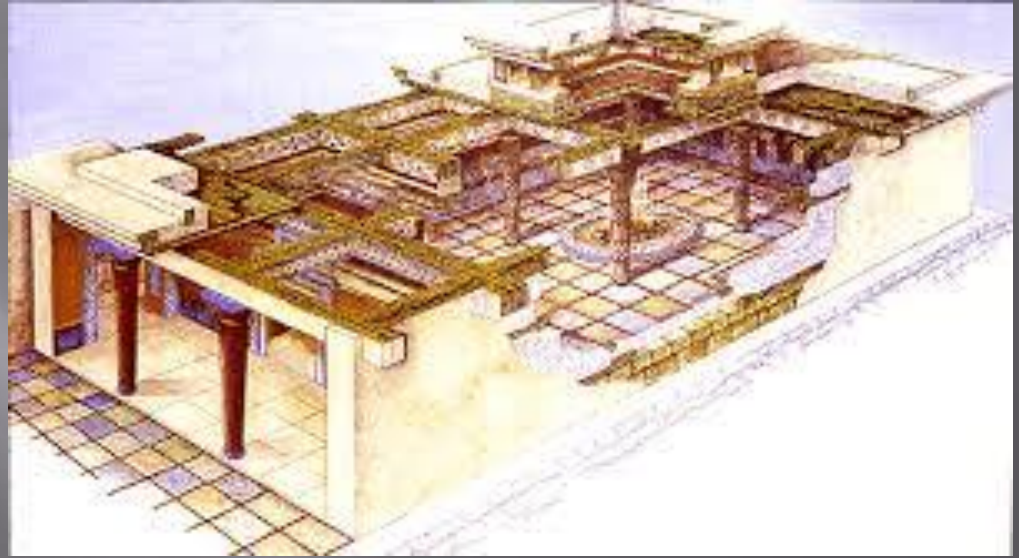
Σημαντικότερη πηγή για την πολιτισμική γεωγραφία του μυκηναϊκού κόσμου παραμένουν τα αρχαιολογικά ευρήματα, με δεύτερη σημαντικότερη τα κείμενα της Γραμμικής Β γραφής. Η μελέτη της μυκηναϊκής γεωγραφίας με βάση την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*, που κυριάρχησε στην έρευνα τις προηγούμενες δεκαετίες, είναι εν πολλοίς παραπλανητική. Τα ομηρικά έπη στη μορφή που τα έχουμε σήμερα χρονολογούνται τουλάχιστον πέντε αιώνες ή δεκαπέντε γενιές μετά το τέλος του Μυκηναϊκού Πολιτισμού και είναι έργα ποιητικά-μυθολογικά, όχι ιστορικά-γεωγραφικά. Η συντριπτική πλειοψηφία των σύγχρονων ερευνητών αποδέχεται την άποψη του Moses Finley ότι τα ομηρικά έπη αντικατοπτρίζουν την εποχή που γράφτηκαν, καθώς και την αμέσως προηγούμενη περίοδο, και συνεπώς δεν αποτελούν «οδηγό» για τον μυκηναϊκό κόσμο.

Αρχιτεκτονική

Από τη μυκηναϊκή αρχιτεκτονική είναι γνωστές οχυρές ακροπόλεις, που περιλαμβάνουν ανάκτορα, και ταφικά μνημεία. Τειχισμένες ακροπόλεις έχουν βρεθεί στην Τίρυνθα, τις Μυκήνες και τη Μιδέα της Αργολίδας, στη Λάρισα του Άργους, στον Γλα της Βοιωτίας, καθώς και στην Αθήνα, στη θέση της μεταγενέστερης Ακρόπολης. Οι Έλληνες της πρώτης χιλιετίας αισθάνονταν δέος βλέποντας τα ερείπια των μυκηναϊκών ακροπόλεων και απέδιδαν την κατασκευή τους στους Κύκλωπες. Από εκεί προήλθε ο χαρακτηρισμός των μυκηναϊκών τειχών ως «κυκλώπεια».

Στην ταφική αρχιτεκτονική κυριαρχούν τρεις τύποι τάφων: ο λακκοειδής, ο λαξευτός θαλαμοειδής ή θαλαμωτός και ο θολωτός. Οι *θολωτοί τάφοι* συγκαταλέγονται χωρίς αμφιβολία στα πιο λαμπρά και εντυπωσιακά αρχιτεκτονήματα του Μυκηναϊκού Πολιτισμού.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ...

Οι γνώσεις μας για την κοινωνική οργάνωση και το πολιτικό σύστημα των μυκηναϊκών βασιλείων στην εποχή της ακμής τους προέρχονται από τις πινακίδες Γραμμικής Β γραφής που βρέθηκαν κυρίως στην Πύλο, αλλά και στην Κνωσό. Τα ευρήματα πινακίδων από άλλα ανάκτορα είναι λίγα, δεν φαίνεται όμως να υπήρχαν σημαντικές διαφορές από βασίλειο σε βασίλειο.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

□ Ανώτατος άρχοντας ενός μυκηναϊκού βασιλείου είναι ο άναξ .Η εξουσία του στηρίζεται στην ικανότητά του να ρυθμίζει την αναδιανομή προϊόντων και υπηρεσιών στα όρια του βασιλείου του, να οργανώνει πλούσια συμπόσια με πάνδημη συμμετοχή και να εξασφαλίζει την εύνοια των θεών με την οργάνωση και διεξαγωγή της λατρείας. Ο άναξ δεν φαίνεται να διεκδικούσε κύρος με την απόδοσή του στο πεδίο της μάχης, όπως οι ομηρικοί ή οι μακεδόνες βασιλείς αργότερα. Η αρχηγία του στρατού ήταν ίσως υπόθεση ενός άλλου ανώτατου αξιωματούχου, του αρχηγού του λαού, που εμφανίζεται δεύτερος στην ιεραρχία. Έτσι εξηγείται μια σημαντική ιδιομορφία των μυκηναϊκών βασιλείων, η αδιαφορία των αρχείων και της τέχνης για τον άνακτα ως άτομο, για το όνομα, την ιστορία και τη γενεαλογία του. Ένα σώμα ανώτατων πολεμιστών κοντά στον άνακτα αποτελούσαν οι ακόλουθοι.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ...

Οι πηγές που διαθέτουμε για τη μυκηναϊκή θρησκεία είναι τα αρχαιολογικά ευρήματα σε χώρους ιερών, οι εικονογραφικές μαρτυρίες στη μυκηναϊκή τέχνη και ιδιαίτερα στη σφραγιδογλυφία, και οι αναφορές των κειμένων της Γραμμικής Β σε θεότητες, αφιερώματα και τελετουργίες. Η αρχαιολογική ταύτιση ιερών χώρων και ευρημάτων (ειδωλίων, λατρευτικών σκευών), καθώς και η θρησκευτική ερμηνεία εικονογραφικών παραστάσεων εμπεριέχουν πάντοτε το στοιχείο της υποκειμενικότητας και της αβεβαιότητας, καθώς δεν υπάρχουν επιγραφές που να καθοδηγούν αυτές τις ερμηνείες.

Ένα επιπλέον πρόβλημα είναι ότι οι λατρευτικές πρακτικές, τα ιερά σκεύη και σύμβολα και η θρησκευτική τέχνη των Μυκηναίων αναπτύχθηκαν υπό την έντονη επίδραση του Μινωικού Πολιτισμού σε τέτοιο βαθμό, ώστε ακόμα και στο επίπεδο της έκφρασης να είναι εξαιρετικά δύσκολη η διάκριση του καθαρά μυκηναϊκού από το μινωικό στοιχείο. Η διάκριση της μυκηναϊκής από τη μινωική θρησκεία είναι πράγματι ένα από τα πιο ακανθώδη προβλήματα της θρησκευτιολογικής έρευνας του Μυκηναϊκού Πολιτισμού.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Τέλος, τα κείμενα της Γραμμικής Β είναι διοικητικά-λογιστικά και όχι θρησκευτικά, μυθολογικά ή τελετουργικά και διασώζουν πληροφορίες για οικονομικά και διακητικά θέματα. Έτσι, η μελέτη της μυκηναϊκής θρησκείας παραμένει αναγκαστικά στο πεδίο έρευνας της προϊστορικής αρχαιολογίας και ερευνάται ως πνευματικό δημιούργημα με βάση κυρίως υλικά κατάλοιπα, όσο κι αν αυτό ηχεί αντιφατικό. Η προσφυγή σε ελληνικά κείμενα της ιστορικής περιόδου για τη μελέτη της προϊστορικής θρησκείας κυριάρχησε στα πρώιμα στάδια της μελέτης του μυκηναϊκού παρελθόντος, σήμερα όμως θεωρείται εν πολλοίς αναχρονιστική. Ωστόσο πολλά στοιχεία της ιστορικής ελληνικής θρησκείας εντοπίζονται και στο Μυκηναϊκό Πολιτισμό, σε βαθμό που να μπορούμε να μιλάμε για συνέχεια της θρησκείας από τα προϊστορικά χρόνια. Οι περισσότερες ελληνικές θεότητες μαρτυρούνται ήδη στα μυκηναϊκά κείμενα

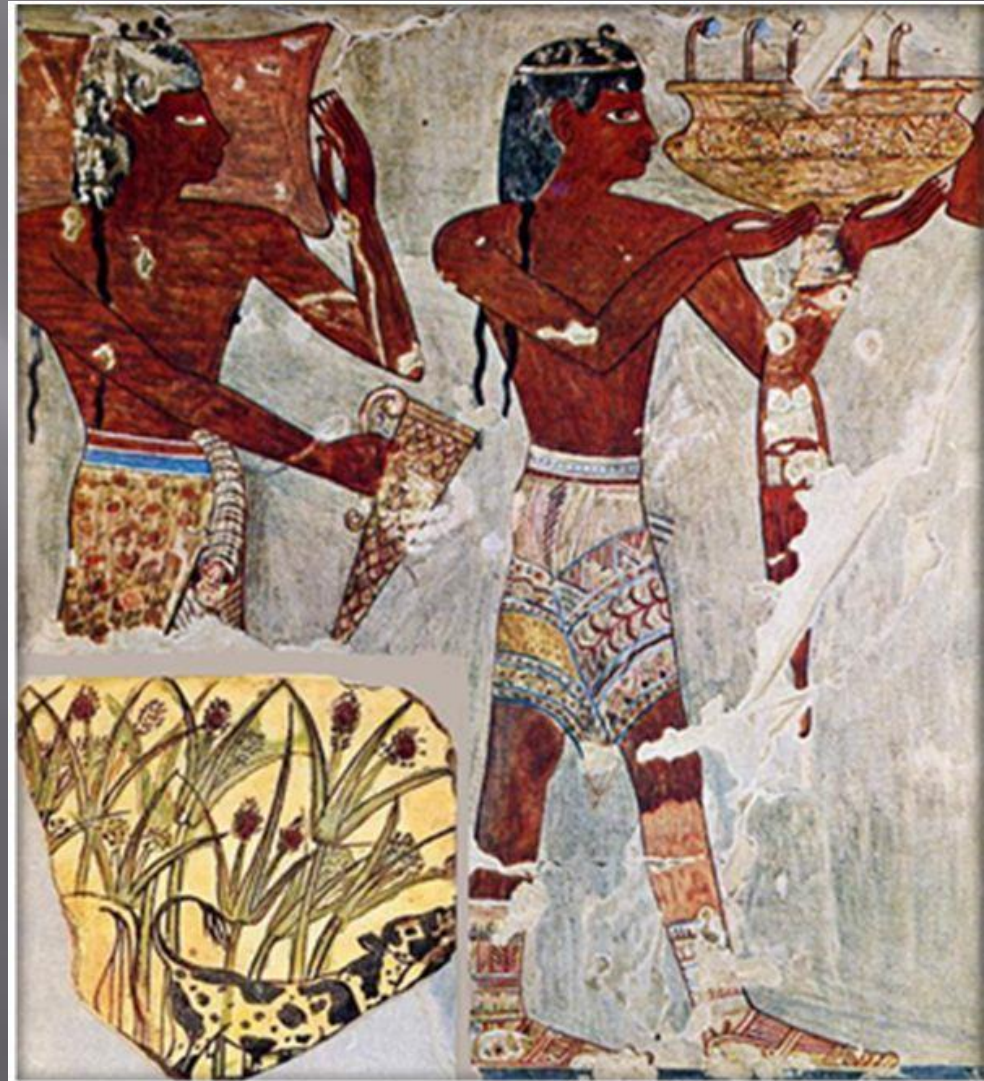

ΖΩΟΘΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΣΙΑ

- Η θυσία ζώων και η ακόλουθη τελετουργική κατανάλωση του κρέατος των σφαγίων είναι δύο σημαντικά λατρευτικά έθιμα στο μυκηναϊκό κόσμο. Στη σειρά των αρχείων της Θήβας και στην πινακίδα από το μυκηναϊκό ανάκτορο της Πύλου είναι καταχωρισμένες οι εισφορές ζώων και άλλων τροφίμων από νομικά και φυσικά πρόσωπα, που αρκούν για την τροφοδοσία μέχρι και 1000 ατόμων κάθε φορά στα πλαίσια θρησκευτικών συμποσίων που οργανώνονται από την κεντρική διοίκηση. Άλλα σκεύη, έπιπλα και σχετικός εξοπλισμός αναφέρονται στα αρχεία της Κνωσού και στη σειρά από την Πύλο. Στο ανάκτορο της Πύλου, που προφανώς χρησιμοποιήθηκε και για τη διοργάνωση πολυπληθών συμποσίων, βρέθηκαν 2854 κύλικες, το πιο διαδεδομένο αγγείο πόσεως κρασιού στη μυκηναϊκή περίοδο, μόνο στο Δωμάτιο 19. Άλλες βρέθηκαν διάσπαρτες στις αυλές του ανακτόρου. Στις μαρτυρίες αυτές προστίθεται η αποσπασματική Τοιχογραφία του Λυρωδού, που κοσμούσε τον τοίχο πίσω από το θρόνο στην κεντρική αίθουσα του μεγάρου της Πύλου. Εκεί διακρίνονται ένας ταύρος, μάλλον πάνω σε τράπεζα προσφορών έτοιμος για θυσία, άγνωστος αριθμός συμποσιαστών καθισμένων σε τραπέζια ανά δύο με υψωμένα χέρια (κρατώντας κύλικες;) και ένας μουσικός, που συνοδεύει με τη λύρα του την τελετή. Στην τοιχογραφία η τελετή φαίνεται να λαμβάνει χώρα στο υπαιθρο, όμως και μέσα στο ίδιο δωμάτιο, δίπλα στο θρόνο, υπάρχουν αύλακες στο δάπεδο, που προφανώς χρησιμοποιούνταν για προσφορές υγρών στη θεότητα. Στον προθάλαμο του μεγάρου απεικονίζονταν λατρευτές να μεταφέρουν δώρα.

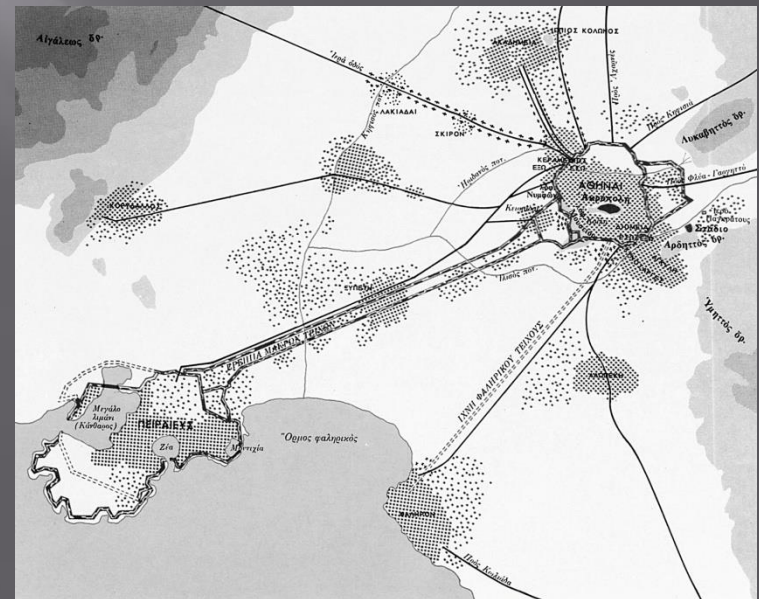
ΖΩΘΥΣΕΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΣΙΑ

- ▣ Όλα τα στοιχεία δείχνουν πως ο άναξ κατείχε κεντρική θέση στη μυκηναϊκή λατρεία ως οργανωτής και ως αποδέκτης της. Αναφορές που τον εμφανίζουν να λαμβάνει προσφορές λαδιού ανάμεσα μαζί με άλλες θεότητες, οδηγούν πολλούς μελετητές στο συμπέρασμα ότι αναγνωριζόταν θεϊκή υπόσταση και στον ίδιο τον άνακτα, όπως πιθανότατα και στους ηγεμόνες των μινωικών ανακτόρων παλιότερα.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

- Τα πρώτα σημάδια κρίσης στα ανακτορικά κέντρα εμφανίζονται με εκτεταμένες καταστροφές από σεισμό. Λίγο αργότερα καίγεται η ακρόπολη του Γλα και εγκαταλείπεται. Στην Τίρυνθα, τις Μυκήνες και την Αθήνα συνεχίζεται η ζωή, όμως προστίθενται ολόκληρες πτέρυγες στους οχυρωματικούς περιβόλους για να διασφαλιστεί η πρόσβαση στις πηγές νερού από το εσωτερικό των ακροπόλεων. Εργασίες οχύρωσης καταγράφονται στη Μιδέα και στη Φυλακωπή της Μήλου την ίδια περίοδο, ενώ στις Μυκήνες και την Πύλο επεκτείνονται οι αποθηκευτικοί χώροι και οι βιοτεχνικές εγκαταστάσεις που γειτνιάζουν άμεσα με τα ανάκτορα. Όλα αυτά μοιάζουν με μέτρα ασφαλείας σε αναμονή κάποιας πολιορκίας. Επίσης αρχίζει η ανάπτυξη τοπικών ιδιαιτεροτήτων στο μυκηναϊκό κόσμο και η διάσπαση της πολιτισμικής ομοιομορφίας της ανακτορικής περιόδου, προφανώς λόγω χειροτέρευσης της επικοινωνίας.

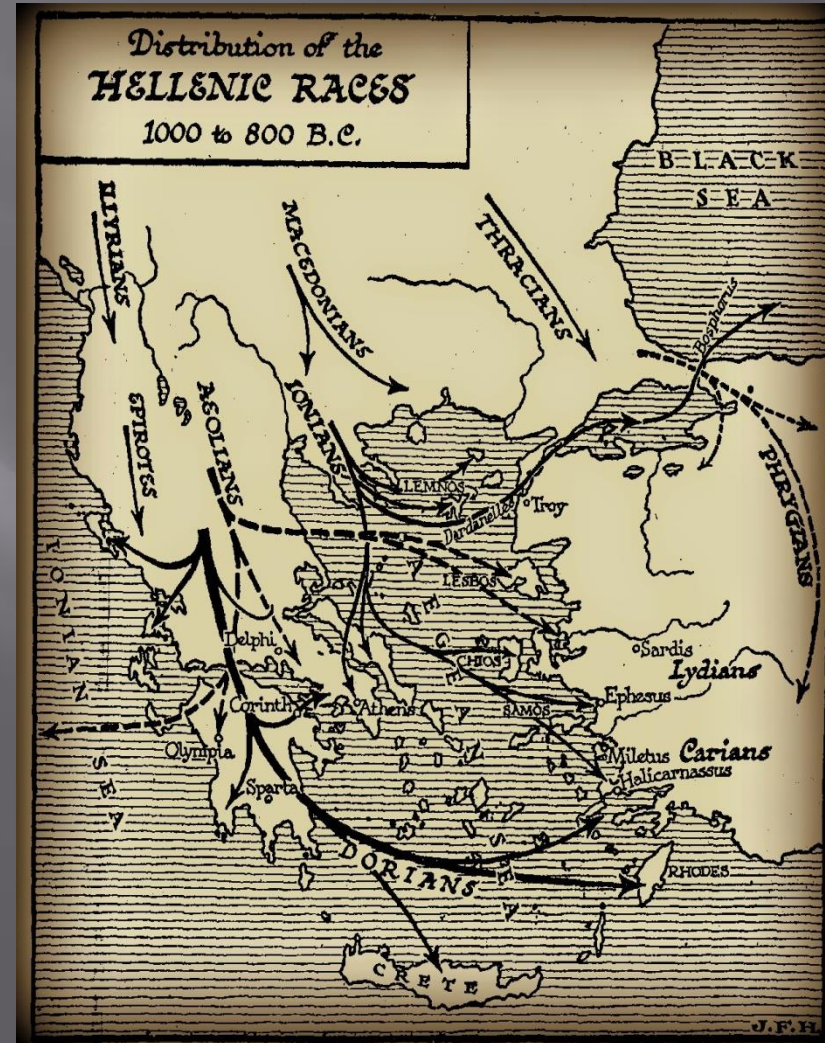

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

- ▣ Στο πέρασμα από τον 12ο στον 11ο αι. παρατηρείται ένα δεύτερο, ισχυρότερο κύμα καταστροφών, από το οποίο δεν θα συνέλθουν ποτέ τα μυκηναϊκά βασίλεια. Η Τίρυνθα, οι Μυκήνες και η Μιδέα καταστρέφονται από ισχυρό σεισμό, ενώ η Πύλος και η Θήβα καίγονται και σχεδόν εγκαταλείπονται. Εγκαταλείπονται επίσης οικισμοί στην Τσούγγιζα της Κορινθίας και στα Νιχώρια της Μεσσηνίας, αν και δεν φανερώνουν ίχνη καταστροφής. Ο πληθυσμός μειώνεται δραματικά, η κατοίκηση όμως συνεχίζεται σε οχυρούς οικισμούς στην Τίρυνθα, τις Μυκήνες, τη Μιδέα και την Ασίνη της Αργολίδας, την Αθήνα, την Αχαΐα, τη Βοιωτία, την Εύβοια, τη Φωκίδα και τις Κυκλάδες. Ο διοικητικός μηχανισμός των ανακτόρων καταρρέει και η Γραμμική Β γραφή εγκαταλείπεται και ξεχνιέται.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Τρεις κυρίως εξηγήσεις έχουν προταθεί για την κατάρρευση των μυκηναϊκών βασιλείων και τη συνακόλουθη παρακμή Μυκηναϊκού Πολιτισμού: η φυσική καταστροφή, η εξωτερική εισβολή και οι εσωτερικές διαμάχες. Φυσικές καταστροφές (σεισμοί, πυρκαγιές και ίσως κλιματικές αλλαγές) έχουν πιστοποιηθεί αρχαιολογικά, στο πρώτο κύμα τους όμως άντεξε το σύστημα και τα ανάκτορα ξαναχτίστηκαν. Η απειλή από εξωτερικούς εισβολείς μπορεί να είναι η αιτία για την ενίσχυση των οχυρώσεων, όμως ο υλικός πολιτισμός δείχνει αδιάκοπη συνέχεια με την ανακτορική περίοδο πριν την καταστροφή. Ακόμα και αν επιτέθηκαν τελικά εξωτερικοί εισβολείς, δεν εγκαταστάθηκαν στις περιοχές που έλεγχαν οι Μυκηναίοι. Είφη του ιδιαίτερου τύπου και χονδροειδής κεραμική κατασκευασμένη χωρίς τροχό, πολύ διαφορετική από τη μυκηναϊκή, έχουν συνδεθεί με πιθανούς εισβολείς. Και τα δύο όμως εμφανίζονται ήδη πριν από τις καταστροφές και όχι με την έλευση πληθυσμών που μπορεί να ευθύνονται για τις καταστροφές. Νέα ταφικά έθιμα (καύση νεκρών, κιβωτιόσχημοι τάφοι) εμφανίζονται με χρονική απόσταση. Ο μύθος της Καθόδου των Δωριέων, που έπλασαν οι Έλληνες της πρώτης χιλιετίας για να εξηγήσουν την καταγωγή τους, δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί αρχαιολογικά.

ΤΕΛΟΣ!!!

